

Włodarczyk, Wojciech

Wykład inauguracyjny. Z kart historii Politechniki Warszawskiej - stulecie gmachu głównego

Notatki Płockie 46/4-189, 41-43

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

łczenie w naszej Uczelni. Jestem przekonany, że nie będziecie żałować swego wyboru. Dzisiaj bowiem ważny jest nie tylko sam dyplom. Ważne jest, jaka uczelnia go wydała. Wasze dyplomy wydaje Politechnika Warszawska. I to są dobre dyplomy. Lepsze niż jakiegokolwiek inne wydawane przez uczelnie techniczne w naszym kraju.

Droży Studenci I Roku,

Wchodzicie dzisiaj do grona społeczności studenckiej Politechniki Warszawskiej, która swoją renomę zdobywała w ciągu wielu dziesiątek lat swe-

go istnienia, zawsze pozostając otwarta na nowe wyzwania. W tym sensie nasza Uczelnia – mimo 175-letniej tradycji – jest ciągle młoda, wykazuje bowiem podstawowy atrybut młodości, jakim jest gotowość do podejmowania nowych inicjatyw w obliczu nowych wyzwań.

Nie obiecujemy Wam łatwych studiów, ale obiecujemy Wam studia ciekawe, umożliwiające rozwój intelektualny i zapewniające pracowitym sukces zawodowy w przyszłości. Życzę Wam, aby te studia spełniły wszystkie wasze oczekiwania.

Dziękuję za uwagę.

PROF. DR INŻ. WOJCIECH WŁODARCZYK

WYKŁAD INAUGURACYJNY Z KART HISTORII POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ - STULECIE GMACHU GŁÓWNEGO

Gmach Główny Politechniki Warszawskiej, znajdujący się w centrum stolicy przy placu Politechniki, już od 100 lat służy społeczności akademickiej. Jest on najważniejszym obiektem Politechniki Warszawskiej, jest symbolem, tradycją i teraźniejszością naszej uczelni, największej polskiej uczelni technicznej, z którą związaliśmy nasze losy, choćby tylko na okres studiów.

Budowa Gmachu Głównego rozpoczęła się w dniu 22 lipca 1899 r. i trwała tylko 2 lata. Inauguracja roku akademickiego w 1901 r. odbyła się już w tym gmachu, tak więc po 100 latach, w dniu inauguracji roku akademickiego 2001/2002, warto poświęcić nieco uwagi temu historycznemu obiektowi naszej uczelni.

Temat tego wykładu wynika również z moich doświadczeń życiowych i zainteresowań inżynierskich. W Gmachu Głównym rozpocząłem 50 lat temu swoje studia, potem kilkanaście lat tam pracowałem, dla niego i innych obiektów PW wykonywałem tam opinie i ekspertyzy techniczne.

Musimy jednak sięgnąć w dość odległą przeszłość. Działalność Stanisława Staszica oraz Komisji Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego doprowadziły 175 lat temu do powołania Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego. Uroczyste jej otwarcie odbyło się 4 stycznia 1826 r. w Pałacu Kazimierzowskim w Warszawie i tę datę uważa się za początek wyższego szkolnictwa technicznego, do tego czasu sięga więc tradycja, z którą się utożsamia Politechnika Warszawska.

Po stłumieniu Powstania Listopadowego w 1831r., dekretem carskim zamknięto szkoły wyższe w Królestwie, także Instytut Politechniczny. Dopiero w 1897 r., uzyskano zgodę cara Mikołaja II na otwarcie War-

szawskiego Instytutu Politechnicznego z wykładowym językiem rosyjskim i to pod warunkiem zebrania ze składek społecznych olbrzymiej sumy potrzebnej do powstania uczelni. Fundusze zebrano, a na jesieni, 1898 r. otwarto rok akademicki na 3 wydziałach: inżynieryjno-budowlanym, chemicznym i mechanicznym, jeszcze w tymczasowych pomieszczeniach. Opracowanie projektu czterech nowych budynków uczelnianych, tj. Gmachu Głównego, Fizyki, Chemii i Mechaniki, powierzono architektom Stefanowi Szyllerowi i Bronisławowi Rogóyskiemu.

Gmach Główny Politechniki Warszawskiej wzniesiono w ciągu 2 lat na placu ofiarowanym przez miasto, według projektu architekta Stefana Szyllera. Ten zabytkowy obiekt Uczelni i Warszawy, wybudowany 100 lat temu, nie tylko symbolizuje historię i tradycje Politechniki Warszawskiej, ale nadal tętni życiem społeczności akademickiej, dalej jest miejscem znaczących dla kraju wydarzeń kulturalnych, społecznych czy nawet politycznych. W Gmachu Głównym mieści się m.in. Rektorat, Sala Senatu, ściśle kierownictwo Uczelni i podległe jednostki organizacyjne, dziekanaty trzech wydziałów (Elektrycznego, Geodezji i Kartografii oraz Matematyki i Nauk Informacyjnych), Biblioteka Główna, Centralny Ośrodek Informatyki, organizacje społeczne i studenckie, liczne audytoria i sale ćwiczeń, laboratoria, pokoje do pracy itp. W Gmachu Głównym znajduje się słynna Duża Aula z krużgankami, przekryta świetlikiem, reprezentacyjna i piękna sala Warszawy, w której odbywały się i odbywają nie tylko sławne bale karnawałowe, wielkie imprezy krajowe i międzynarodowe, ale także wszystkie znaczące uroczystości uczelniane, w tym centralne inauguracje kolejnych lat pracy akademickiej.

Gmach Główny o kubaturze około 145 tys. m³, stanowiący dość złożoną bryłę architektoniczną z dwoma wewnętrznymi dziedzińcami, znajduje się u zbiegu ulic Nowowiejskiej i Noakowskiego, z frontem od placu Politechniki. Masywne, murowane z cegły ceramicznej ściany nośne budynku stanowiły nie tylko konstrukcję podpierającą stropy i dach, ale kryły w sobie sieć kanałów pionowych dawnego systemu ogrzewania ciepłym powietrzem doprowadzonym z kotłowni zewnętrznej. Te grube ściany przetrwały pożary i zniszczenia od pocisków z czasów Powstania Warszawskiego w 1944r., umożliwiając szybką odbudowę gmachu.

Wojna i okupacja niemiecka przyniosły olbrzymie straty wśród pracowników i studentów PW oraz zniszczenie większości budynków, laboratoriów, zbiorów bibliotecznych. Mimo zamknięcia uczelni, działała Politechnika konspiracyjna. W tajnym nauczaniu brało udział około 3000 studentów, prowadzono prace naukowe, powstawały doktoraty i prace habilitacyjne. W konspiracji zbrojnej, podobnie jak w tajnym nauczaniu, brało udział wielu pracowników i studentów Politechniki. Teren uczelni był miejscem zacieklej walk w czasie Powstania Warszawskiego. Batalion Pancerny AK zgrupowania „Golski” opanował Politechnikę i utrzymał ją do 22 sierpnia, kiedy jako ostatni padł Gmach Chemii. Gmach Główny został opanowany przez Niemców nieco wcześniej, po uprzednim ataku czołgów, goliatów i artylerii oraz doprowadzeniu budynku do wielkich zniszczeń.

Odbudowę Politechniki Warszawskiej podjęto w 1945 r. Rektor PW prof. Edward Warchałowski, powołał Biuro Odbudowy PW, któremu sam przewodniczył.

Część frontowa Gmachu Głównego wraz z Dużą Aulą i świetlikiem zostały odbudowane w przyspieszonym tempie, gdyż tu zdecydowano przeprowadzić kongres zjednoczeniowy partii w grudniu 1948 r. Po kongresie nie ustały prace nad odbudową Gmachu Głównego. W 1950 r. ukończono skrzydło od ul. Nowowiejskiej z pomieszczeniami Sali Senatu, dziekanatów, bibliotek, licznych audytoriów. Pierwszy Kongres Nauki Polskiej w 1951 r. odbył się w całkowicie odbudowanym Gmachu Głównym.

W latach dziewięćdziesiątych rozbudowano Bibliotekę Główną PW wprowadzając do Gmachu Głównego wewnętrzny przeszklony łącznik między centralną a północną częścią budynku, wkomponowany w jego tradycyjną bryłę. W tym czasie dokonano również remontu świetlika i plafonu nad Dużą Aulą, przywracając pierwotną kolorystykę plafonu i oryginalny sposób odprowadzenia skroplin. Pozostawiono istniejącą od 1901 r. konstrukcję stalową świetlika o wartości zabytkowej, wprowadzając drobne miejscowe naprawy uszkodzeń i staranną ochronę przed korozją i ogniem. Zewnętrzną powierzchnię świetlika wypełniono warstwami szkła antyisolowego, natomiast plafon wypełniono płytami poliwęglanowymi, na które położono szkło kolo-

rowe. Projekt remontu i modernizacji świetlika wykonał zespół pracowników Wydziału Inżynierii Łądowej PW, a wykonawcą robót było przedsiębiorstwo Mostostal – Warszawa.

Na szczególne omówienie zasługuje przeszklone przekrycie Dużej Auli w kształcie zbliżonym do kryształu górskiego wraz z wielkim trójbarwnym plafonem stanowiącym dolną powierzchnię świetlika. Plafon o kształcie pięciokąta ma powierzchnię 1050 m², cały świetlik – 1250 m². Wysokość świetlika od wierzchołka do plafonu wynosi 8 m, natomiast plafon znajduje się 22 m powyżej posadzki Auli. Projekt świetlika i plafonu wykonali: architekt S. Szyller i inżynier K. A. Jaenike. Konstrukcje stalową wykonała firma Rohn & Zieliński i SP., o czym świadczy metalowa tablica z 1901 r. dawniej przymocowana do konstrukcji świetlika, przeniesiona obecnie do Muzeum Politechniki Warszawskiej.

Stalowa konstrukcja nośna świetlika składa się z układu płaskich dźwigarów kratowych, w którym można wyróżnić: dwa dwuspadowe dźwigary główne (1) o rozpiętościach 33 m i dwa jednospadowe dźwigary pomocnicze (2) o rozpiętościach 16 m. Dźwigary główne opierają się za pośrednictwem łożysk na pilastrach ścian nośnych w narożnikach Auli, dźwigary pomocnicze opierają się z jednej strony na dźwigarach głównych, z drugiej – na pozostałych pilastrach. Między tymi dźwigarami wprowadzono podciąg kratowy o pasach równoległych (3), oparte na uprzednio wymienionych dźwigarach. Stanowią one stężenia pionowe całej konstrukcji przestrzennej; są także podporami układu krokwi, płatwi i szczeblin świetlika. Dźwigary kratowe konstrukcji świetlika są nitowane, wykonane głównie z kątowników stalowych. Ruszt stalowy plafonu, wykonany z dwuteowników, teowników i kątowników, jest podwieszony do konstrukcji nośnej świetlika. Masa całej konstrukcji stalowej stuletniego świetlika wraz z rusztem plafonu i szczeblinami wynosi 78250 kg (wg szczegółowej inwentaryzacji wykonanej w 1991 r.).

W czasie Powstania Warszawskiego świetlik stracił prawie wszystkie szyby, a pociski uszkodziły miejscowo niektóre elementy stalowe i powłoki antykorozyjne. Zasadnicza konstrukcja nośna zachowana, a w trakcie przyspieszonego remontu na kongres w 1948 r. wprowadzono dość prymitywnie niezbędne wzmocnienia, całość pomalowano i oszklono zmieniając plafon na jednokolorowy. W ramach projektu modernizacji świetlika nad Dużą Aulą z 1993 r., wykonano pomiary, badania i obliczenia istniejącej od 100 lat konstrukcji świetlika, wykazując dużą jej sztywność oraz zadowalającą nośność elementów. Przeprowadzony remont i modernizacja świetlika i plafonu przywróciły dawny blask Dużej Auli oraz zapewniły bezpieczne, właściwe jej użytkowanie. Gmach Główny Politechniki Warszawskiej to nie tylko zabytkowy obiekt budowlany wpisany w historię uczelni. Z tym miejscem są związane wydarzenia bardzo ważne dla całego kraju, oraz ol-

brzymia rzesza ludzi, także tych którzy oddali życie za Ojczyznę, np. w Legii Akademickiej w 1920 r., w latach 1939-1945, w Powstaniu Warszawskim i później. W Gmachu Głównym odbywały się protesty studentów w 1905 r., wiece w Polskim Październiku 1956 r., a także w 1957 r., wiece i strajki w 1968 r. i później w latach osiemdziesiątych. Ważniejsze wydarzenia historyczne i ludzie związani z Politechniką Warszawską są wyróżnieni tablicami wmurowanymi w ściany krużganków Dużej Auli. Warto przypomnieć, że w sierpniu 1920 r. kwatery Sztabu Dowództwa Frontu Północnego pod komendą gen. Józefa Hallera mieściła się w Gmachu Głównym PW. W tym historycznym gmachu odbywały się zjazdy i kongresy naukowe, polityczne, związkowe i stowarzyszeniowe, a nawet religijne – jak np. zjazd z sierpnia 1926 r., w którym uczestniczyli m.in. Prezydent Rzeczypospolitej prof. Ignacy Mościcki i ksiądz kardynał Aleksander Kakowski. Gmach Główny PW nadal odwiedzają głowy państw, premierzy, ministrowie, wybitne osobistości życia gospodarczego, kulturalnego, naukowego z całego świata. Nadal odbywają się tu kongresy, spotkania i uroczystości, a także targi i wystawy księgarskie i naukowe. W roku 1998 wprowadzono nowe oświetlenie i iluminację Gmachu Głównego oraz odtworzono historyczne kandelabry przed wejściem do budynku. W

ostatnim kwartale 2000 r. usunięto parking z placu przed Gmachem Głównym i na jego miejscu wykonano skwer z drzewami i ławkami, podniesiony o 75 cm i oddzielony niskim kamiennym murem od ruchu ulicznego. Budowa skweru została w całości sfinansowana przez władze m.st. Warszawy.

Rok Jubileuszowy Politechniki Warszawskiej rozpoczął się w dniu 4 stycznia br., dokładnie 175 lat od daty otwarcia Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego. Uroczystość otwarcia jubileuszu odbyła się w Pałacu Kazimierzowskim na terenie Uniwersytetu Warszawskiego, w tym samym miejscu, gdzie otwierano Szkołę Przygotowawczą. Uroczystość zamykająca jubileusz Politechniki Warszawskiej odbędzie się za kilka tygodni w Płocku. To jest znacząca decyzja J.M. Rektora potwierdzająca oczywisty fakt, że Ośrodek Naukowo-Dydaktyczny Politechniki Warszawskiej w Płocku jest integralną częścią Uczelni. A ponieważ tak jest już od 34 lat, więc historia i tradycja Politechniki Warszawskiej jest naszą wspólną ważną sprawą. Przybliżenie studentom Politechniki Warszawskiej studiującym w starym mieście Płocku, historii pięknego zażytkowego Gmachu Głównego naszej uczelni uważam za uzasadnione. Bądźmy z niego dumni. Niech on nadal stanowi symbol, tradycję i teraźniejszość Politechniki Warszawskiej.